

“Eğitimde Birlikteyiz” Öykü Kitaplarında Toplumsal Cinsiyete Bakış

A Perspective on Gender in "We are together in Education" Storybooks

Sayfa | 123

Kübra EDİZ , Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, edizk27@gmail.com

Mine KOYUNCU ŞAHİN , Dr. Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, mine_kync@hotmail.com

Geliş tarihi - Received: 12 Eylül 2024
Kabul tarihi - Accepted: 8 Ocak 2025
Yayın tarihi - Published: 28 Nisan 2025

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.

Kitap İncelemesi / Book Review

Öz. İnsanlar doğdukları ilk andan itibaren yaşamlarının her kademesinde toplum tarafından çeşitli sınıflandırmalara maruz bırakılır. Bu sınıflandırmaların başında toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, toplumsal cinsiyet rolleri gelmektedir. İnsanların buldukları çevre, okudukları kitaplar, gördüğü meslek grupları, toplumsal cinsiyet rollerini benimsemelerinde önemli olabilmektedir. Bu araştırma kapsamında “Eğitimde Birlikteyiz Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” içerisinde yer alan öykü kitapları kategorisinde 3-5 yaş çocuklarına yönelik toplam 37 adet öykü kitabı bulunmaktadır. Yer alan kitapların eşitlikçi cinsiyet rollerine yer verip vermediği incelenmiştir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri açısından karakterlerin oyun tercihleri ve oyuncaklar, üslup ve söylev biçimleri, kıyafetleri, renk seçimleri, karakterlere atfedilen meslekler temaları altında kitaplar incelenmiştir. Araştırmada yapılan doküman incelemesine göre kitaplarda kadın ve erkek karakterlerin sayısal olarak eşit olmadığı ortaya çıkmıştır. Kitaplarda yer verilen ana karakterlerin çoğunluğunu kadın karakterler oluşturmaktadır. Meslek seçimlerinde erkek karakterlere daha fazla meslek çeşidi atfedilirken, kadın karakterlerde bu sayı oldukça sınırlı tutulmuştur. Bu sonuçlara göre resimli çocuk kitaplarının çizimleri ve içeriğine ilişkin ayrıntılı analizler yapılarak yayınlanmaları önerilebilir. Çocuk kitaplarında geleneksel anlayışa sahip görseller yerine eşitlikçi anlayışa hitap eden görsellere yer verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, UNICEF Eğitimde Birlik, çocuk edebiyatı, Resimli çocuk kitapları, Erken çocukluk.

Abstract: People are subjected to various classifications by society at every stage of their lives from the moment they are born. The most important of these classifications are gender stereotypes and gender roles. The environment people live in, the books they read, and the occupational groups they see can be important in their adoption of gender roles. Within the scope of this research, there are a total of 37 story books for children aged 3-5 in the story books category included in the “We Are Together in Education Inclusive Early Childhood Education for Children with Disabilities Project”. It was examined whether the books included included egalitarian gender roles. In this context, the books were examined under the themes of characters' game preferences and toys, style and speech styles, clothes, color choices, and occupations attributed to the characters in terms of gender roles. According to the document review conducted in the research, it was revealed that the female and male characters in the books were not equal in number. The majority of the main characters in the books are female characters. While more occupation types are attributed to male characters in terms of occupation choices, this number was quite limited for female characters. According to these results, it can be suggested that detailed analyses be made regarding the drawings and content of illustrated children's books and that they be published. Instead of visuals with a traditional understanding, visuals that appeal to an egalitarian understanding can be included in children's books.

Keywords: Gender roles, UNICEF Union in education, Children's literature, Children's picture books, Early childhood.

Giriş

Bireyler yaşamları boyunca cinsiyete bağlı olarak dilsel ve dilsel olmayan pek çok sembolle karşılaşmaktadır. Biyolojik temeli olanlara “cinsiyet”, sosyokültürel temeli olanlara ise “toplumsal cinsiyet” adı verilmektedir. Ayrıca toplumun kadın ve erkeğe yönelik değer yargıları, beklentileri ve inançları “cinsiyet kalıp yargıları” olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2012). Cinsiyet kavramı tüm toplumlarda sabit olup zamana ve bölgeye göre değişmezken (Seçgin ve Tural, 2011: 2447), biyolojik yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmaktadır (Akkaş, 2019: 99).

Toplumsal cinsiyet kavramı; biyolojik cinsiyetleri nedeniyle bireylere atfedilen sosyal, kültürel veya ekonomik temelli davranış kalıpları, beklentiler, sorumluluklar, görev ve roller bütünüdür. Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kavramından farklı olarak zamanla ve kültürden kültüre değişen bir kavramdır. Bu nedenle getirdiği roller dinamiktir, içeriği zamana ve mekâna göre farklılık gösterebilmektedir (Seçgin ve Tural, 2011: 2447). Yani cinsiyet doğuştan kazanılırken, cinsiyet rolleri daha sonra öğrenilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal hayatın bütün alanlarında kadın ve erkeklerin eşit koşullara ve haklara sahip olması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin kullandıkları sosyal kaynaklar ve engellerin yanı sıra, yaptıkları iş ve sorumlulukları belirleyen anlayışları da içermektedir (WHO, 1998). Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin kanun önünde eşit muamele görmesi, aile ve toplum içindeki kaynaklara, fırsatlara ve hizmetlere eşit erişim olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1998).

Toplumsal cinsiyet rolleri bireylere; toplumun kültür, aile, okul gibi çeşitli kurumlarında aktarılmaktadır. Çocuk toplumdaki rolünü önce aileden sonra okuldan ve sosyal çevreden gördüğü rol modellerden sentezlemektedir. Bireylere rollerin yoğun olarak aktarıldığı alanların başında aile ve okul gelmektedir (Çelebi, 2022: 822-829). Çocuklar öncelikle ailedeki erkek ya da kadın karakterleri rol model almaktadırlar. Daha sonrasında; çocuklar eğitim hayatlarının başlamasıyla ikincil bir sosyal çevreye sahip olmaktadır. Bu süreç çocuğun yaşamında oluşan ikincil sosyal çevreyle birlikte sınıf arkadaşlarını ve öğretmenlerini rol model almasına doğru evrilmektedir (Yorgancı, 2008).

Ayrıca çocukların okulda okudukları kitaplardaki, ders ve hikâye kitaplarındaki karakterler de onlara bir kısım öykünme örneği oluşturmaktadır. Özellikle farkındalık yaratma sürecinde bilişsel alan, duyuşsal alan ve deneyimsel alanların ön planda tutulması gereken örneğin kişinin kendini tanıması, öğrenmelerini yönlendirmesi, toplumsal cinsiyet davranışlarına karşı tutum ve ilgisi söz konusu olduğunda çocuk kitaplarından niteliksel beklenti düzeyi daha da artmaktadır (Yorgancı, 2008). Resimli kitaplar, çocuklar için okuma-yazmayı öğrenmeden önce bile eğitici bir rol oynamaktadır (Narahara, 1998). Eğitici rol oynadığı alanlardan biri de cinsiyet eşitliğine duyarlılık olarak düşünülebilir.

Çocuk edebiyatı ürünleri hatta ders kitapları erken çocukluk döneminden itibaren çocukların birincil bilgi kaynakları arasında yer aldığı ve bu noktada toplumsal cinsiyet konusunda yeterli içerik duyarlılığına sahip olmaları gerektiği söylenebilmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet normlarına maruz kalmış çocuklar, zamanın akışına ve katıldıkları toplumsal hayat düzenine ayak uydurarak hareket etme eğilimindedirler (Hareket ve Dündar, 2023:1). Küçük yaşta tanıştıkları kitaplardaki karakter yapıları ve karakterlerin başından geçen maceralardan, olaylardan etkilendikleri bilinmektedir. Sevdiği ve hoşlandığı karakterlere öykünerek ve kendini karakterlerle özdeşleştirerek onların davranışlarını

sergileyebilir, karakterlerin konuşma tarzıyla kendini ifade etmek için büyük bir çaba sarf edebilir, karakterlerin düşünce ve davranışlarını normal ve doğru kabul edebilir, yani karakterlere bürünebilmektedirler (Batmaz, 2021: 2). Çocuk yeni olduğu dünyayı keşfetmeye başlarken; yazarın dünyayı ve olayları yorumlayışını ve değerlendirmesini özümsemektedir. Çocuk kitaplarının çocukların cinsiyet rollerine ilişkin algı ve zihinlerini şekillendirme gücüne sahip olması, araştırmacıları çocuk kitaplarını cinsiyet rolleri bakımından incelemelerine yol açmıştır (Temellioğlu, 2021:169).

Çocuk hakları üzerinde çeşitli çalışmalar yürüten Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF'e göre çocuklar için önemli olan konuların başında; aile ve arkadaşlar, korunma, güven ve emniyet, çocuklarda eşitlik, sağlık, haklar konusunda doğru algıyı geliştirmek gelmektedir. UNICEF kitaplarında bahsedilen bu konuları sıkça işlemektedir. Bu durum UNICEF'in projelerinde erken çocukluk dönemi için hazırlanmış olduğu kitaplarda da toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun önemli bir nitelik taşıyabileceğini düşündürmektedir (Cihan, 2016: 24). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenen bu kitapların karakter dağılımları farklı kategoriler oluşturularak incelenmiştir.

Batmaz (2021: 12) yaptığı araştırma sonuçlarında incelediği kitaplarda erkek karakterlerin sayıca kadın karakterlerden fazla olduğunu, erkek karakterlerin çoğunlukla dış mekânlarda, kadın karakterlerin ise ev içerisinde geleneksel işlerde daha çok "eş" ve "anne" olarak nitelendirildikleri sonucuna ulaşmıştır. Çınar (2015); araştırmasında çocuk kitaplarında kadın karakterler modern giyim tarzlarına sahip şekilde resmedilmiş olsalar da kendini evine adanmış, özverili, çocuktan sorumlu ilk kişi, ev işlerini yapan birey olarak nitelendirilmesi geleneksel eylemlerde bulunduğunu ortaya koymuştur. TÜBİTAK tarafından basılan resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterler incelendiğinde, erkek karakterlerin daha fazla meslek türünde temsil edildiği görülmektedir. Kadınlar; balerin, dansçı gibi daha sanatsal ve estetik mesleklerle gösterilirken, erkekler; ormancı, madenci, gemi kaptanı gibi kas gücü gerektiren mesleklerle gösterildiği tespit edilmiştir (Şahin ve Özaydınlı, 2023: 267).

Salman Erden (2019), resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunun incelemesinde; kadın karakterlerin şort ve pantolon giyiminin az olduğu, daha çok etek, elbise tercih edildiği; erkek karakterlerin ise pantolon ve şorttan oluşan giyinme şekillerinin yer aldığını belirtmektedir. Kitap içeriğinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla paralellik gösterdiğini tespit etmiştir.

Oğuz Rollas (2017), incelediği hikâyelerde kız çocuklarının bebekleriyle oynayan, anneye yardım eden, hal ve hareketleri kontrol altında tutulan ve toplum tarafından kabul görme arzusunda olan karakterler olarak resmedildiğini belirtmiştir. Erkek karakterlerin ise daha çok kamusal alanda, dış mekânlarda, ekonomiyi elinde bulduran ve otorite sahibi kimseler olarak yansıtıldığı görülmüştür. Bu durum geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kitaplarda devam ettiğini ortaya çıkarmaktadır.

STEM kitapları kapsamında erkek karakterlere, kadın karakterlerden yaklaşık üç kat daha fazla yer verildiği belirtilmiştir. Ayrıca erkek karakterlere daha fazla sayıda meslek atfedildiği ve STEM içeriğinin erkek karakterlerle bağdaştırıldığına ulaşılmıştır. Çocuklar için oluşturulan kitaplarda toplumsal cinsiyet stereotiplerinin fazlaca yer aldığı sonucuna varılmıştır (Akıncı Coşgun ve Yılmaz, 2022:145).

Yapılan alan yazın taramasında çocuk kitapları (Cihan,2017; Çatalcalı Soyer, 2009; Çer, 2017; Dereobalı ve Özcan, 2019; Dumanlı ve Esen, 2022; Hareket ve Dünder, 2023; Kaynak ve Aktaş, 2017; Temellioğlu, 2021; Tunagür ve Kılıç, 2023; Yener, 2020), resimli çocuk kitapları (Akıncı Coşgun ve Yılmaz, 2022; Bencik Kangal ve Karaarslan, 2017; Batmaz, 2021; Çınar, 2015; Karkıner, 2019; Narahara, 1998; Oğuz Rollas, 2017; Salman Erden, 2019; Şeren vd., 2022), ilköğretim ders kitapları (Arslan Özer vd. 2019; Balcı ve Sel, 2017; Doğanay ve Çopur, 2021; Güney, 2017; Kırbazoğlu Kılıç ve Eyüp, 2011; Sönmez ve Dikmener, 2021; Yorgancı, 2008), TÜBİTAK tarafından basılan çocuk kitaplarının (Şahin, 2021; Şahin ve Özyaydın, 2023) toplumsal cinsiyet açısından incelendiği görülmüştür fakat UNICEF kapsamında çıkarılan resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelendiği bir araştırmaya rastlanılmamıştır. “UNICEF yerel düzeyde çocukların refahını artırmak, tüm kız ve erkek çocuklarına tam potansiyellerine ulaşma olanağını sunmak için çalışmalar yürüten” bir kuruluştur. Her çocuğun nitelikli çocuk kitaplarına ulaşması, erken yaşta çocukların kitaplar ile tanışmasını sağlamak ve hayal güçlerinin gelişiminde öncü rol oynamasında büyük öneme sahip olan UNICEF’ in hedefinin her çocuk olması nedeniyle kitaplarının incelenmesinin önemli olacağı düşünülmüştür (UNICEF).

Engelli çocukların topluma kazandırılabilmesi için tasarlanan kitapların tıpkı diğer çocuk kitapları gibi her anlamda nitelikli olması önem arz etmektedir. Ancak daha önce yapılan araştırmalarda görülmüştür ki (Casey vd., 2021; Filipovic ,2018; Hareket ve Dünder, 2023) çocuk kitaplarında hala geleneksel cinsiyet rollerini gösteren ifade/resimler bulunmaktadır. Bu nedenle kapsayıcı eğitim projesi için tasarlanan bu kitapların da toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmelidir. Çocuk edebiyatı alanında cinsiyetçi tutumlar bulundurmayan aksine eşitliği dikkate alan kitapların alan yazına kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu nedenle araştırmanın amacı “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitim Programı Projesi” içerisinde yer alan öykü kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesidir.

Bu temel amaç kapsamında aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir:

- Kitaplarda geçen karakterlerin cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- Kitaplarda geçen karakterlerin meslek dağılımları cinsiyete göre nasıldır?
- Kitaplarda geçen karakterlerin aksesuar dağılımı nasıldır?
- Kitaplarda yer alan dış görünüş/kıyafet renk seçimi karakterlerin cinsiyetlerine göre dağılımı nasıldır?
- Kitaplarda geçen karakterlerin ön plana çıkan kişilik özelliklerinin cinsiyete göre nasıldır?
- Kitaplarda geçen karakterlerin oyun/aktivite seçimi cinsiyete göre nasıldır?
- Kitaplarda geçen karakterlerin oyuncak seçimi cinsiyete göre nasıldır?

Araştırma modeli

Araştırmada çocuklar için hazırlanan “Eğitimde Birlikteyiz” Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi kapsamında UNICEF’ten yayınlanan resimli çocuk kitaplarında cinsiyet eşitsizliğini çözümlenmek üzere nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırma için doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi, var olan kayıt ve belgeler incelenerek, belirli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içermektedir (Kıral,

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.

Kitap İncelemesi / Book Review

2020). Bir diğer ifadeyle bilgisayar tabanlı ve internet erişimli materyallerin incelenip değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen işlemdir (Bowen, 2009).

Veri kaynağı

“Eğitimde Birlikteyiz” Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi kapsamında UNICEF’in yayınladığı 37 resimli çocuk kitabı veri kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmada veri kaynağının oluşturulmasında kriter örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buradaki kriter, 3-5 yaş arası çocuklar için hazırlanmış “Eğitimde Birlikteyiz Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” kapsamında yayınlanan kitapların insan karakterlerini içermesi ve karakterlerin sosyal yaşamda yer almasıdır. İnsan karakteri olmayan, sadece hayvanların olduğu kitaplar kapsam dışı bırakılmıştır.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili literatür (Hareket ve Dündar, 2023; Kırbaoğlu Kılıç ve Eyüp, 2011; Salman Erden, 2019) taranarak oluşturulmuş bir kontrol listesi kullanılmıştır. Kontrol listesinde bulunan bazı maddeler aşağıdaki gibidir:

- * Kitaplarda kullanılan karakterlere ait meslekler cinsiyet eşitliğine duyarlı olarak dağılmış mıdır?
- * Kitaplarda yer alan karakterlerin kıyafetlerindeki renkler cinsiyete bakılmaksızın kullanılmış mıdır?

Verilerin toplanması ve analizi

Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analizi yöntemi, bir alanda veya konuda birbirinden bağımsız bir şekilde yapılan nitel ve nicel çalışmaların detaylı incelenip düzenlenmesi anlamına gelir (Ültay vd., 2021).

Verilerin analizi aşamasında kitaptaki metinlerde kadın ve erkek temsilleri ne şekilde sunulduğuna, görsel ve metinlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Kitaptaki karakterlerin, aksesuar seçimleri, meslekleri, mekânda konum bilgileri, evdeki rol ve görevleri, kıyafet seçimleri incelenmiştir. Seçilen yapıtlar belirlenen kategorilere göre açıklanmış ve yorumlanmıştır.

Çalışma grubunda yer alan kitaplar aşağıda yer alan kategoriler dâhilinde ele alınmıştır:

- Ana karakterlerin cinsiyete göre dağılımı
- Farklı cinsiyete sahip bireylerin meslekleri
- Farklı cinsiyete sahip bireylerin aksesuarlarının incelenmesi
- Farklı cinsiyetteki bireylerin dış görünüş, kıyafet renk seçimi
- Farklı cinsiyetteki bireylerin kişilik özellikleri
- Farklı cinsiyetteki bireylerin oynadıkları oyun/ aktivite seçimleri
- Farklı cinsiyetteki bireylerin oynadıkları oyuncak seçimleri

Veriler, serideki kitaplarda geçme sıklığı açısından sayısal olarak görünür hale getirilmiş, ayrıca kitaplarda tespit edilen toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği içeren örnek söylem bölümleri ve görsellerle de desteklenmiştir. Cinsiyet alanlarına göre kategorize edilen veriler, uzman iki araştırmacı tarafından verilerin kontrolleri sağlanarak, güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Creswell'e (2014) göre tüm nitel araştırmaların geçerliliği, araştırma verilerinin asıl araştırmacı dışındaki bağımsız araştırmacıların bakış açılarından incelenmesiyle artacaktır.

Araştırmanın etiği

Araştırmanın çalışma grubunda canlı varlık ile çalışılmadığından etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği

Verilerin toplanma aşamasında kitaplar birden fazla okunmuştur. Okul öncesi eğitimi alanında uzman 2 kişi tarafından incelenmiş ve gerekli alan yazın taraması yapılmış olup uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen bulgular benzer çalışmalar ile desteklenmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen veriler kodlanmış ve analiz edilmiştir. İncelenen kitaplardaki resim ve metinlere analizlerde doğrudan yer verilmiştir. Araştırmacılar tarafından kontrol listesi oluşturulmuş ve kodlama sürecinde tutarlılık sağlanmış olup subjektif yorumlar minimize edilmiştir.

İncelenen kitaplar karakterlerin cinsiyet, meslek dağılımı, kişilik özellikleri, kıyafet renkleri ve aksesuar dağılımları ayrı olarak incelenmiştir. Kitaplar bu özellikler bazında hem görsel olarak hem de metinsel olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini güçlendirmek adına analiz sürecinde farklı zamanlarda birden fazla kez kitaplar incelenmiş ve önceki incelemeler ile tutarlılık olup olmadığına bakılmıştır.

Bulgular

Tablo 1.
İncelenen kitaplardaki kahramanların cinsiyete göre dağılımı

Kitabın Adı	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Ahmet'in Kuşları	-	2
Fırat Ve Lokum	6	4
Uyumayı Sevmeyen Efe	3	2
Köpeğim Ay dede	6	7
Ağaç Doktorları	3	3
Ayşe'nin Ayakkabıları	4	2
Ceyda'nın Resimleri	8	8
Daireler Ormanının kralı	6	4

Dans Zamanı	2	-
Elma İle Gelen Arkadaşlık	4	3
En Hızlı Atlet Benim	4	3
Hayal Kurmak Güzeldir	4	2
Kardan Adam Hiç Üşür Mü?	10	7
Kedili Öykü	3	3
Kırmızı Tramvay	6	2
Sevgi Orkestrası	9	4
Sevginin hayal Halkaları	3	2
Uçurtma Seven Arda	3	4
Uzay Yolcuları	2	1
Üzümlü Kurabiye	7	3
Yardımlaşma Halısı	5	3
Dans Eden Damla	8	7
Kamp Ateşi	2	3
Mete'yi Çok Seviyorum	5	2
Parıltılı Top	3	4
Renklerle Dans Eden Ateşböcekleri	4	1
Bahçenin Şarkısı	7	6
Eğlenceli Aynalar	10	9
Hışırta	1	2
Kediler Ne Der	6	6
Konuşan Tabaklar	6	4
Kütüphanede Bir Masa	4	4
Mavi Sahil	4	2
Mektup Arkadaşım	7	1
Renk Renk Kelebek	6	4
Şampiyon Takım	6	6
Tren yolculuğu	8	9
Toplam	185	139

Tablo 1’de incelenen kitaplardaki karakterlerin cinsiyet açısından dağılımı gösterilmektedir. İncelenen kitaptaki karakterler 185 kadın, 139 erkek karakterden oluşmaktadır. Tablo 1’de görülebileceği gibi, kadın karakterlere yer verilme durumu erkek karakterlerden daha fazladır. Kitaplar içerisinde “Kardan Adam Hiç Üşür Mü”(f=10) ve “Eğlenceli Aynalar” (f=10) en fazla kadın karaktere sahip kitaplar olarak dikkat çekmektedir. “Eğlenceli Aynalar”(f=9) ve “Tren Yolculuğu” (f=9) kitaplarının en çok erkek karakterleri içerdiği tespit edilmiştir. Kadın karakterlerin en az yer aldığı kitap “Ahmet’in Kuşları”(f=0), erkek karakterin en az yer aldığı kitap ise “dans zamanı”(f=0) kitabıdır.

Tablo 2.
İncelenen Kitaplardaki Ana Karakterlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kitabın Adı	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Ahmet’in Kuşları	-	2
Fırat Ve Lokum	1	1
Uyumayı Sevmeyen Efe	1	1
Köpeğim Ay dede	-	1
Ağaç Doktorları	-	2
Ayşe’nin Ayakkabıları	1	-
Ceyda’nın Resimleri	1	-
Daireler Ormanının kralı	1	1
Dans Zamanı	2	-
Elma İle Gelen Arkadaşlık	-	2
En Hızlı Atlet Benim	-	1
Hayal Kurmak Güzeldir	2	-
Kardan Adam Hiç Üşür Mü?	1	-
Kedili Öykü	-	1
Kırmızı Tramvay	2	-
Sevgi Orkestrası	1	-
Sevginin hayal Halkaları	1	-
Uçurtma Seven Arda	-	1
Uzay Yolcuları	1	1
Üzümlü Kurabiye	1	1
Yardımlaşma Halısı	1	-
Dans Eden Damla	1	-
Kamp Ateşi	1	-
Mete’yi Çok Seviyorum	1	1
Parıltılı Top	-	1
Renklerle Dans Eden Ateşböcekleri	-	1
Bahçenin Şarkısı	1	-
Eğlenceli Aynalar	1	-
Hışırta	-	2
Kediler Ne Der	3	-
Konuşan Tabaklar	1	-
Kütüphanede Bir Masa	2	2
Mavi Sahil	1	1

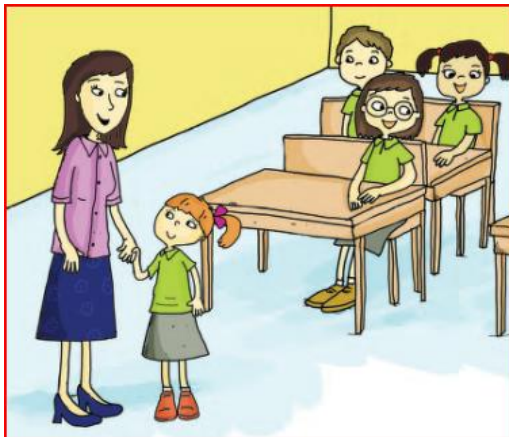
Mektup Arkadaşım	1	1
Renk Renk Kelebek	2	-
Şampiyon Takım	-	1
Tren yolculuğu	3	2
Toplam	37	27

Tablo 2'ye göre incelenen kitaplarda ana karakterlerin cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir. Ana karakter bakımından kadın karakterlerin sayısı ($f=37$), erkek karakterlerin sayısından ($f=27$) fazladır.

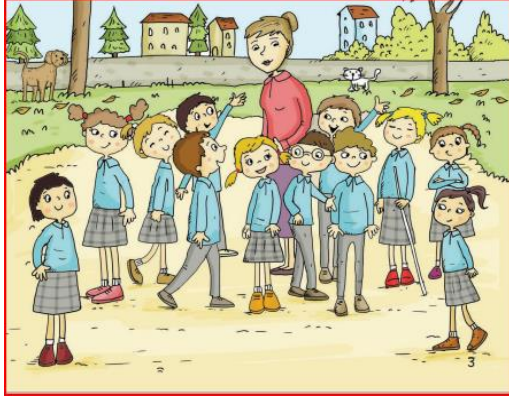
Tablo 3.
İncelenen Kitaplarda Kadın ve Erkek Karakterlerin Meslek Dağılımı

Meslekler	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Öğretmen	12	3
Doktor	1	-
Şoför	-	1
Bilim merkezinde çalışan görevli	-	1
Okul temizlikçisi	-	1
Ressam	1	-
Dans eğitmeni	-	1
Balon satıcısı	-	1
Kütüphane memuru	-	1
Fırıncı	-	1
Toplam	14	10

Tablo 3'te incelenen kitaplardaki erkek ve kadın karakterlerin meslek dağılımları gösterilmiştir. Kadın karakterlerde 3 farklı meslek türü, erkek karakterlerde ise 8 farklı meslek türünün yer aldığı görülmüştür. Kadın ve erkek karakterlerin en fazla öğretmenlik mesleğiyle ilişkilendirildiği fakat öğretmenlik mesleğinin erkek karakterlerden daha çok kadın karakterlere atfedildiği görülmektedir [kadın ($f=12$), erkek ($f=3$)]. Kitaplarda erkek karakterlere şoför, bilim merkezinde çalışan görevli, temizlik personeli, dans eğitmeni, balon satıcısı, kütüphane memuru, fırıncı gibi daha çeşitli meslekler atfedilmiştir.

Resim 1. "Renk Renk Kelebekler"

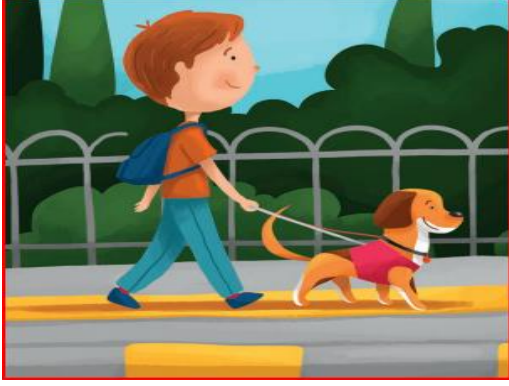
Resim 2. "Bahçenin Şarkısı" kitabındaki kadın öğretmen

Tablo 4.

İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının İncelenmesi

Aksesuar	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Gözlük	22	13
Çanta	20	9
Kolye	3	-
Toka	59	-
Küpe	5	-
Bıyık/sakal	-	4
Bandana	13	1
Fular	1	-
Bere	4	5
Kasket şapka	-	6
Foter şapka	5	2
Aşçı şapkası	-	1
Mutfak önlüğü	1	-
Kravat	-	1
Kemer	4	-
Atkı	6	4
Kol saati	1	-
Şemsiye	1	-
Toplam	145	46

Tablo 4'te incelenen kitaplarda yer alan kadın ve erkek karakterlerin aksesuarlarının dağılımı listelenmiştir. Kadın karakterlerin aksesuar olarak en fazla gözlük($f=22$), kol çantası($f=20$), bandana($f=13$), toka ($f=59$) kullandıkları tespit edilmiştir. Erkek karakterlerin ise aksesuar olarak en fazla gözlük($f=13$), çanta($f=9$), kasket şapka($f=6$) kullandıkları görülmektedir. Bu durum erkeklerde aksesuar sayısının az olmasına sebep olmuştur.

Resim 3. “Köpeğim Aydede” kitabındaki erkek karakter okul çantası

Resim 4. “Elma İle Gelen Arkadaşlık” kitabındaki kadın kol çantası

Resim 5. “Üzümlü Kurabiye” kitabındaki kadın karakterlerin aksesuarları

Resim 6. "Mete'yi Çok Seviyorum" kitabındaki kadın karakterin aksesuarı

Tablo 5.
İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Dış Görünüşü /Kıyafet Renk Seçimi İncelemesi

Renk Seçimi	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Mavi	83	78
Pembe	29	2
Kırmızı	31	24
Mor	47	12
Kahverengi	32	26
Sarı	21	32
Yeşil	38	26
Beyaz	12	12
Siyah	23	32
Toplam	278	244

Tablo 5 incelendiğinde kadın ve erkek karakterlerin kıyafet renk dağılımları gösterilmiştir. Kadın karakterlerde mavi renk ($f=83$) en çok kullanılan renk olduğu tespit edilmiştir. Erkek karakterde mavi renk ($f=78$) en çok kullanılan renk olarak bulunmuştur.

Ayrıca kadın karakterlerde mor($f=47$), pembe ($f=29$) kullanımının, erkek karakterlerdeki mor ($f=12$), pembe ($f=2$) kullanımına göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak erkek karakterlerde geleneksel şekilde mor ve pembe kullanımından kaçınılmıştır. Pembe ve mor renginin daha çok kadın karakterlere atfedildiği görülmektedir.

Resim 8. “Kamp Ateşi” kitabındaki renk kullanımı

Resim 7. “Ayşe’nin Ayakkabıları” kitabındaki renk kullanımı

Resim 9. “Uçurtmayı Seven Arda” kitabındaki renk kullanımı

Tablo 6.
İncelenen Kitaplarda Ön Plana Çıkan Kişilik Özelliklerinin Kadın ve Erkek Karakterlere Göre Dağılımı

Kişilik Özellikleri	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Hayalperest	3	6
Yardımseser	16	12
Araştırmacı	5	6
Meraklı	9	7
Yetenekli	7	5
Yaratıcı	8	8
Sabırsız	2	2
Sabırlı	3	-
Utangaç	1	-
Sinirli	1	1
Dikkatsiz	3	-
Dikkatli	6	7
Üzgün	2	1
Komik	1	-
Mutlu	6	8
Düzenli	4	4
Dağınık	-	1
İnatçı	-	1
Toplam	77	69

Tablo 6’da karakterlerin kişilik özelliklerine göre dağılımı gösterilmiştir. Kadın karakterler; yardımseser ($f=16$), meraklı ($f=9$) yaratıcı ($f=8$) kişilik özellikleri ön plana çıkarken, erkek karakterler ise yardımseser ($f=12$), mutlu ($f=8$), yaratıcı ($f=8$), dikkatli ($f=7$), meraklı ($f=7$), kişilik özellikleri ön plandadır. Karakter türleri, kitaplardaki görsel ve söylemlerden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Tablo 7.
İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Oyun/Aktivite Seçimi

Oyun/Aktivite	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Evcilik oyunu	2	1
Uçurtma uçurmak	2	3
Top oynamak	2	4
Bisiklet sürmek	-	3
Kumdan kaleler yapmak	2	4
Müzik/dans	9	7
Kitap okumak	3	6
Gazete okumak	-	3
Lego oynamak	5	3
Yapboz oynamak	1	1
Resim yapmak	10	11
Paten/scooter/kızak yapmak	2	1
Kek yapmak	3	-
Sessiz sinema	1	1
Yüzmek	1	-
İp atlamak	1	1

Cümle kurma oyunu	1	1
Evcil hayvanla oynamak	5	5
Bilgisayar oyunu	-	1
Seksek	1	-
Parkta oynamak	6	3
Araba/tren oynamak	2	4
Kukla	1	-
Kardan insan yapmak	1	1
Toplam	61	64

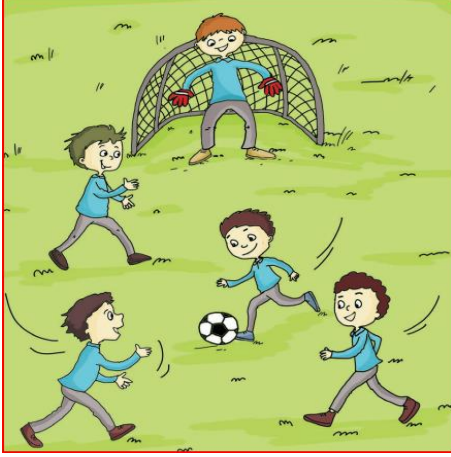
Tablo 7 incelendiğinde kitaplarda yer alan oyun /aktivitelerin kadın ve erkek karakterlere göre dağılımı gösterilmektedir. Kadın karakterlerin en fazla müzik/dans ($f=9$), resim yapmak ($f=10$), parkta oynamak ($f=6$) gibi aktivitelerde yer aldığı tespit edilmiştir. Erkek karakterlerin en fazla resim yapmak ($f=11$), müzik/dans ($f=7$), kitap okumak ($f=6$) gibi aktivitelerde yer aldığı görülmektedir. Ancak bisiklet sürmek ve gazete okumak gibi aktivitelerin sadece erkek çocuklarına yüklendiği görülmektedir. Aynı şekilde mutfakla ilgili işlerden biri olan kek yapımı geleneksel bir şekilde sadece kadın karakterlere atfedilmiştir.

Resim 10. "Mavi Sahil" kitabındaki kadın karakterin aktivite/oyun seçimi

Resim 11. "Üzümlü Kurabiye" kitabındaki kadın karakterin aktivite/oyun seçimi

Resim 12. “Şampiyon Takım” kitabındaki erkek karakterler oyun seçimi

Resim 13. “Kardan Adam Hiç Üşür mü” kitabındaki oyun/aktivite seçimi

Resim 14. “Ağaç Doktorları” kitabındaki oyun/aktivite seçimi

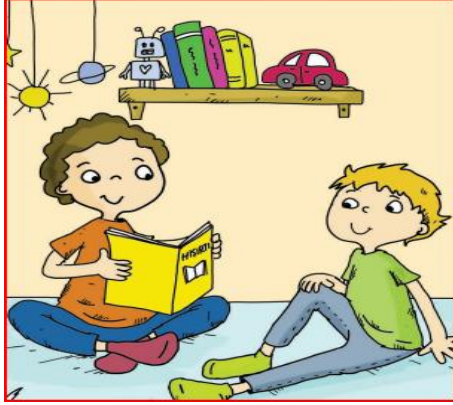
Resim 15. "Mavi Sahil" kitabındaki oyun/aktivite seçimi

Tablo 8.

İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Oyuncak Seçimi

Oyuncak Çeşitleri	Kadın Karakter	Erkek Karakter
Kitap	5	9
Pelüş oyuncak	11	7
Top	6	14
Oyuncak araba/ tren/gemi	8	16
Lego parçaları	7	4
Robot	1	5
Balon	2	-
Müzik aletleri	2	1
Büyüteç	1	2
Kum malzemeleri	3	4
Kukla	1	1
Uçurtma	1	2
Evcilik seti	1	1
Yapboz	1	1
Toplam	50	67

Tablo 8’de kitaplardaki karakterlerin iç mekânda ya da dış mekânda oyuncak seçimlerinin kadın ve erkek karakterlere göre dağılımı gösterilmiştir. Kadın karakterlerde geleneksel bir şekilde en fazla pelüş oyuncak ($f=11$) çeşitleri ön plana çıkarılmıştır. Erkek karakterlerde ise kalıp yargılara uygun şekilde en fazla araba/tren/gemi ($f=16$), top ($f=14$), robot($f=5$) gibi oyuncak çeşitleri ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Resim 16. “Hişirt” kitabındaki erkek karakter oyuncak seçimi

Resim 17. “En Hızlı Atlet Benim” kitabındaki erkek karakter oyuncak seçimi

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu çalışmada, evrenini “Eğitimde Birlikteyiz Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” kapsamında “Öykü Kitapları” kategorisinde 3-7 yaş çocuklarına yönelik toplam 37 adet kitap incelenmiştir, öykü kitapları içinden 1 kitap insan karakter bulundurmadığı gerekçesiyle araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda yer alan karakterlerin 185 kadın karakter 135 erkek karakter olduğu belirlenmiştir. Mevcut araştırmaya paralel olarak Temellioğlu (2021) incelediği kitaplarda erkek karakter sayısını kadın karakter sayısının neredeyse 3 katı olarak hesaplamış, Batmaz (2021) incelediği resimli çocuk kitaplarında erkek karakterlerin kadın karakterlerden daha fazla bulunduğu sonucuna ulaşmış ve bunun yanında erkek çocuk sayısının da kız çocuğu sayısından daha fazla olduğunu ve başkahramanların daha çok erkek çocuklardan oluştuğu bulgusuna ulaşmıştır. Mc Donald (2010), 1976 - 1987 yılları arasında yayınlanan resimli çocuk kitapları örneğinde erkek ve kadın karakterlerin temsilinde önemli farklılıklar belirlemiştir. Erkek karakterlerin kadın karakterlerden daha fazla olduğu, baş karakter rollerinin çoğunluğunun erkeklere verildiği ve yardım alma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, kadın karakterler sıklıkla sınırlı sayıda basmakalıp rollerde sunulurken, erkek karakterlerin çok çeşitli rollerde sunulduğu vurgulanmıştır. Bu bulgular mevcut araştırmayla sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Filipovic (2018) erken çocukluk eğitimcilerinin çocuk kitaplarındaki cinsiyet stereotiplemesinin eşit olmadığının farkına varmalarını sağlamak amacıyla yaptığı çalışmada kadın karakterlerin yetersiz temsilini ve cinsiyet stereotiplemesi örneklerini içeren belirgin cinsiyet kalıplarını ortaya çıkarmıştır. Eğitimcilerin cinsiyet kalıpları konusunda farkındalık eksikliği sergilediğini ortaya çıkarmıştır.

Casey, Novick, Lourenco(2021) çocuklara yönelik kitaplarda; erkeklerin aşırı temsil edildiğine dair önceki raporlar, medya ve toplum genelindeki cinsiyet eşitsizliği geçmişiyle tutarlı olduğunu saptamıştır. Ancak bu tür önyargının son yıllarda cinsiyet eşitliğine ve kitaplara daha fazla erişilebilirliğe verilen önemin artmasıyla azaltılıp azaltılmadığı bilinmemektedir. Burada, 1960-2020 yılları arasında yayınlanan 3.280 çocuk kitabında (0-16 yaş) tek kahraman olarak yer alan erkek ve kadınların göreceli oranına ilişkin güncel bir tahmin sunulmuştur. Kadın kahramanların oranı bu 60 yıllık dönemde artmış olsa da erkek kahramanların son yıllarda bile aşırı temsil edilmeye devam ettiği görülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda, kadın karakterlere daha fazla yer verildiği görülmektedir fakat Temellioğlu (2021) ve Batmaz'ın (2021) çalışmalarının sonuçlarıyla örtüşmediği, bu çalışmalarda erkek karakter sayısının daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın, diğer araştırmalardaki kitaplarda erkek hegemonyasının karakter sayısına çok fazla yansımış olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. İncelenen kitaplarda kadın karakterler çoğunluktadır. Fakat erkek ve kadın karakter seçimi sayıca birbirine yakın olduğundan eşitlikçi bir tutum sergilendiği düşünülmektedir.

Bu araştırmada incelenen karakterlerde kadınlar 3 farklı meslek türünde gösterilirken erkek karakterler 8 farklı meslek türünde gösterilmiştir. Bu durum toplumsal kalıp yargılarının meslek dağılımına yansıdığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Güney (2016) cinsiyetlere atfedilen meslekler incelediğinde erkek karakterlere atfedilen mesleklerin kadın karakterlere atfedilen meslek türlerinin yaklaşık 3 katı olduğunu ortaya koymuştur. Kırkbaşıoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) MEB ders kitaplarındaki araştırmalarında erkek karakterler çeşitli mesleklerde yer alırken kadın karakterlerin sınırlı mesleklerle temsil edildiği görülmüştür, kitaplarda kadın karakterler için 8, erkek karakterler için 27 farklı meslek türü sunulmuştur. Baysan vd. (2022) 3-6 yaş resimli öykü kitaplarında kadın ve erkek karakterleri mesleki açıdan incelemiştir. Kitaplarda ele alınan karakterlerin cinsiyetleri ve karakterlere atfedilen meslek türleri arasında önemli bir farklılık bulmuştur. Salman Erden (2019) meslek tercihlerinde kadınlar daha çok öğretmen ve ev emekçisi olarak resmedilirken; erkekler pilot, baloncu, fotoğrafçı gibi daha fazla meslek türleriyle gösterilmiştir. Sönmez ve Dikmenli (2021) ilkökul sosyal bilgiler kitaplarını incelediği çalışmada bireylerin meslek seçimlerine göre toplumsal cinsiyet kategorisine göre incelediğinde içerikte yer alan karakterlerin bazı mesleklerde ayrıştığı görülmüştür. Kadın karakterlerin daha çok hemşire ve öğretmen mesleklerinde; erkek karakterlerin ise madencilik, balıkçılık, idarecilik mesleklerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu kitaplar aracılığı ile çocuklara; hangi meslek grupları, hangi cinsiyete hitap eder ve hangi cinsiyetin, hangi meslekleri yapıp yapamayacağı konularında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtan içerikler öğrettiği düşünülmektedir. Bu araştırmaların bulguları, mevcut araştırmaların sonuçları ile paralel durumdadır.

Tunagür ve Kılıç (2023) Zeyno Kitapları serisi örneğinde incelenen eserlerde kadın karakterleri geleneksel cinsiyet algısının tam tersi şeklindeki mesleklere yönlendirildiği görülmüştür. Kadın karakterleri daha çok kas-beden gücü gerektiren işlerde ele alırken erkek karakterleri normal işlerde ele almıştır. Nhundu (2007) yaptığı araştırmasında kız çocuklarının gelecekteki kariyer hedeflerini belirlerken cinsiyete özgü kariyer arzusunun dışına çıkıp farklı kategorilerle meslek

belirleyebileceklerini belirtmiştir. Bu durum erkeklerde değişmesi daha zor bir durum olarak gösterilmiştir. Bu bulgular “Eğitimde Birlikteyiz Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” kapsamında yer alan öykü kitapları kategorisindeki, mesleklerdeki cinsiyet dağılımıyla örtüşmemektedir. Bunun nedeni Tunagür ve Kılıç’ın (2023) ve Nhundu (2007) araştırması kapsamındaki kitapların; geleneksel anlayıştan uzak, toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi bakış açısıyla ele almalarından ileri geliyebilir.

Karakterler aksesuar açısından değerlendirildiğinde kadın karakterler gözlük, çanta, küpe, bandana kullanırken erkekler karakterlerde gözlük, çanta, kasket şapka kullanımı tercih edilmiştir. Karakterlerin aksesuar kullanımında kadınların gözlük ve çanta kullanımı erkeklerin gözlük ve çanta kullanımının 2 katıdır, tokenin ve bandananın sadece kadın karakterlere atfedildiği cinsiyet kalıp yargılarının resimlerde var olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çanta kullanımında, erkekler okul çantası kullanırken kadınların okul çantasının yanında fazla sayıda kol çantası kullandıkları resimlerde gösterilmiştir. Aksesuarların geleneksel kalıp yargılara uygun şekilde kadın karakterler üzerinde daha fazla resmedildiği belirlenmiştir.

Ulaşılan bu sonuçlar ile Salman Erden (2019), Bahçeli Kahraman (2019), Özyaydınlı ve Şahin (2023)’in çalışma sonuçlarıyla benzer niteliktedir. Salman Erden (2019) resimli kitaplar incelemesinde erkek karakterlerin kadın karakterlere kıyasla daha az aksesuarla resmedildiği tespit edilmiştir. Bahçeli Kahraman (2019) resimli çocuk kitabı incelemesinde kadın karakterlerin daha fazla aksesuarla temsil edildiği sonucuna varmış ve toka kategorisinde erkek ve kadın karakterlerde belirli oranda fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada toka kategorisinin sadece kadına atfedilmesi buradaki sonuçlar ile paralellik göstermektedir. Özyaydınlı ve Şahin (2023) kadın karakterler daha çok toka, taç, eşarp gibi aksesuarlarla resmedilirken, erkek karakterlerin hiç birisi saç aksesuarıyla resmedilmemiştir. Bahçeli Kahraman ve Özdemir (2019) de araştırmasında benzer şekilde kadın karakterlerin şapka ve örtü kullanımının erkek karakterlerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İncelenen kitaplar renk kullanımı açısından değerlendirildiğinde mavi rengin her iki karakter için de birbirine sayıca yakın kullanılması eşitlikçi bir tutum olarak değerlendirilmiştir. Fakat Toplum içerisinde pembe renginin kızlar ile sembolleştirilmiş bir renk olması ve kitapta bulunan erkek karakterlerde kadın karakterlere oranla yok denecek kadar az olması dikkat çekmektedir. Seren vd. (2022) araştırmasında kadın karakterlerin kıyafet renk tercihlerinde daha fazla şekilde mavi, kırmızı, pembe; erkek karakterlerin ise mavi, yeşil, kahverengi renklerinin kullanıldığını belirtmiştir. Kullanılan renkler arasında mor, pembe gibi renklerin kadınlara atfedildiği, daha koyu renklerin ise erkek karakterlere atfedildiği görülmektedir. Toplumda erkekle ilişkilendirilen mavi rengine kadın karakterlerde çok fazla yer verilirken, kadın karakterlere atfedilen pembe rengini erkek karakterlerde yer verilmemesi dikkat çekmektedir. Kaynak (2017) kitaplarda kadın karakterlere atfedilen renkler arasında kırmızı, mor, mavi ve yeşil olduğu; toplumda kadına atfedilen pembe rengin bu renklerden daha sonra geldiği dikkat çekmiştir. Erkeklerde ise durum tam tersidir, toplumsal kalıp yargıyı yansıtan mavi rengi sıklıkla kullanılmış, bunun yanında kırmızı, sarı ve yeşilin de kullanıldığı görülmüştür. Bağçeli Kahraman ve Özdemir (2019) araştırma bulgularında karakter renk tercihlerinde kadın karakterlerin pembe, mor ve mavi renklerle temsil edilirken; erkek karakterlerin mavi, yeşil, kahverengi renkleriyle temsil edildiği ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan araştırmada mavi rengin her iki cinsiyet için de sayıca

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.

Kitap İncelemesi / Book Review

yakın kullanıldığı görülürken pembe rengin kadın karakterlerde daha fazla kullanılması toplumsal kalıp yargısının kitaplara da yansıdığı şeklinde yorumlanabilmesine yol açmıştır.

Yapılan araştırmada, karakterlerin kişilik özellikleri olarak; kadın karakterler daha fazla çeşit duyguyla temsil edilirken, erkek karakterler daha az çeşit duyguyla temsil edilmiştir. Kadın karakterler daha fazla yardımsever, meraklı, yaratıcı, yetenekli kişilik özelliğiyle temsil edilirken erkek karakterler yardımsever, meraklı, yaratıcı, dikkatli, mutlu karakter özellikleriyle temsil edilmiştir. Salman Erden (2019) araştırmasında kadın karakterlerin daha çok mutlu, paylaşımcı, yardımsever, uzlaşmacı ve şefkatli olarak, erkek karakterlerin ise daha baskın olan cesur, güçlü kendine güvenen karakterlerle temsil edildiğini bulmuştur. Bu açıdan buradaki sonuçlar ile bulguları benzerlik göstermektedir. Farklı olarak Tunagür ve Kılıç (2023) kadın karakterlerin daha çok güçlü, cesur, anlayışlı olarak betimlendiğini, erkek karakterlerin ise daha hassas, duygusal ve edilgen yapılı karakter özellikleriyle betimlendiğini belirtmektedir. Kadın ve erkek karakterlerin kişilik özelliklerine bakıldığında Tunagür ve Kılıç'ın (2023) incelediği kitaplarda kadınların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının tam zıttı şekilde konumlandırıldığı dikkat çekmiştir.

İncelenen kitaplarda yer alan kadın ve erkek karakterlerin oyun/aktivite seçiminde kadın karakterlerin (mutfak işleri ile ilgilenirken) kek yaparken, erkek karakterin gazete okuması geleneksel şekilde toplum tarafından atfedilen kalıplaşmış cinsiyet rollerini göstermektedir. Bu kısımda geleneksel toplum yapısında kalıplaşmış yetişkin kadın ve erkek rollerinin hala kitaplara yansıtıldığı görülmektedir. Aynı şekilde çocuk rollerinde ise erkek çocuklar 3 farklı öykü kitabında bisiklete binerken resmedilmiştir, kız çocukları ise bisiklete binerken resmedilmemiştir. Ayrıca erkek çocukların çoğu öyküde top oynarken resmedilmiştir fakat bu sayı kız çocuklarında daha sınırlıdır. Bu durum, Takaoğlu (2021) ve Özdemir ve Karaboğa'nın (2019) yaptığı araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Takaoğlu (2021) incelediği fizik kitaplarında erkek karakterlere, sportif faaliyetlerde daha fazla yer verildiğini göstermiştir. Özdemir ve Karaboğa (2019) ortaokul matematik ders kitabı incelemelerinde oyun oynayan erkek çocuk sayısının oyun oynayan kız çocuk sayısına göre daha fazla olduğunu göstermiştir. Bisiklete binen erkek çocuğu görseline yer verilmiş fakat kitapta kız çocuğu karakterlerin bisiklete bindiği görsellere hiç yer verilmemiştir. İp atlayan çocuk görsellerinde hiç erkek çocuk karakterine yer verilmediği belirtilmektedir.

Mevcut araştırma sonuçlarında erkek karakterlerde top ve araba oyuncak çeşidinin fazla resmedilmesi bu oyuncak çeşitlerinin erkek karakterlere atfedildiği algısını doğurmaktadır. Erkek karakterlerin çoğunlukla top ve araba, kız karakterlerinin ise pelüş oyuncaklara sahip oldukları görülmüştür. Toplum içerisinde kalıplaştırılmış olan "kız çocuklar oyuncak bebekler ile oynar, erkek çocuklar ise araba ile oynar" yargısının kitaplara da yansması söz konusudur. Emeksiz ve Bay (2022) yaptıkları araştırmalarında çocukların seçtikleri materyallere bakıldığında kız çocuklarının daha çok oyuncak bebek, erkek çocuklarının araba türleri, hayvan figürleri seçtiği görülmüştür. Oyuncak seçimlerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik resimlendirmeler yer almaktadır. Seren vd. (2022) yaptığı çalışmada erkek ve kadın karakterlerde en fazla farkın top ve taşıt oyuncaklarında olduğu ve bu oranın erkek karakterlere daha fazla olduğu yönündedir. Ayrıca oyuncak çeşitlenmesinde erkek karakterlerin oyuncaklarının, kadın karakterlerin oyuncaklarından daha fazla çeşit bulundurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulguları, mevcut araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Ediz, K. ve Koyuncu Şahin, M. (2025). "Eğitimde Birlikteyiz" öykü kitaplarında toplumsal cinsiyete bakış. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 16(1), 123-149.*

DOI. 10.51460/baebd.1549302

Yener (2020) ise çalışmasında erkek ve kadın karakterlerin oyuncak seçiminde cinsiyetçi bir seçime rastlamamıştır, bu açıdan mevcut araştırma sonuçlarıyla farklı bulgulara sahiptir. Boya kalemleri ve pelüş oyuncaklar kız ve erkek çocukları içinde gösterilmiştir. Bu durumda mevcut araştırma ile benzerlik göstermemektedir.

Araştırmanın sonuçları dâhilinde aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Kitap metinlerinde ve görsellerinde baba karakterlerine, çocukların öz bakım becerilerinde daha aktif rol vermeleri ve baba katılımına daha çok yer vermeleri tavsiye edilebilir.
- Anne ve babaların evdeki rol paylaşımı yönünden çocuklara olumlu rol model olmaları konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu yapan kitapların sayıca artırılması için bu alanda çalışan uzman kişilerden destek istenebilir.
- Çocuklar için hazırlanmış eserlerde erkek ve kadın karakterlerin kıyafet tercihlerinde eşit oranlarda renk ve aksesuar kullanımına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Çocuk kitabı yazarları ana karakter seçimlerinde de cinsiyetler arası eşitlik oluşturmaya dikkat edebilirler.
- Yerel kanallarda yayınlanan çizgi filmler toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenebilir.
- Reklamlarda gösterimleri yapılan oyuncaklar da toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenebilir.
- Çocuk kitapları ya da oyuncakları (Barbie bebekler gibi) çocukların toplumsal cinsiyet algılarına etkisini incelenebilir.
- Farklı yayınevlerine ve yazarlara ait resimli çocuk kitapları (3-5 yaş) toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenebilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.
Kitap İncelemesi / Book Review

Kaynakça

- Akıncı Coşgun, A. ve Yılmaz, T. P. (2022). STEM içerikli resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(2), 139-148.*
- Akkaş, İ. (2017). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çerçevesinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı. *Ekev Akademi Dergisi, Özel Sayı, 97-11.*
- Arslan Ozer, D. vd. (2019). Analysis of gender roles in primary school (1st to 4th grade). *Turkish Textbooks. Eurasian Journal of Educational Research, 19(79), 1-20.*
- Balcı, E. ve Sel, B. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 21(3), 723-740.*
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitliğine bir bakış. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1), 1-18.*
- Bowen, G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal, 9, 27-40.*
- Karaaslan, A., Bencik Kangal, S., & Arslan, S. (2018). Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Baba Figürünün İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR), 2(2), 18-31.*
- Casey, K. & Novick, K. & Lourenco, S. (2021). Sixty years of gender representation in children's books: Conditions associated with overrepresentation of male versus female protagonists. *PLOS ONE. 16. e0260566. 10.1371/journal.pone.0260566.*
- Cihan, N. (2017). Çocuk kitapları ne kadar 'değer'li? *Istanbul Journal of Innovation in Education, 2(1), 21-35.*
- Çatalcalı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: Stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 13-27.*
- Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21(82), 822-829.*
- Çer, E. (2017). Çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyetsiz karakterler: Bir araştırma örneği. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14-1(27), 389-408.*
- Çınar, P. (2015). Resimli çocuk kitaplarında giyimle kadın karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 48(1), 1-18.*
- Dereobalı, N. ve Özcan, M. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının anlattıkları sürpriz kutu hikâyeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(5), 1871-1873.*
- Doğanay, G. ve Çopur, Z. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında işlenen aile içi rollerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, 7(1), 57-73.*
- Dumanlı, E. ve Esen, Y. (2022). Çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet bağlamı: Araştırma gündeminin değişkenleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 20(79), 118-148.*
- Emeksiz, B. M. ve Bay, D. N. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının oyunlarında toplumsal cinsiyet algısının incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi, 7(2), 29-61.*
- Filipović, K. (2018). Gender Representation in Children's Books: Case of an Early Childhood Setting. *Journal of Research in Childhood Education. 32. 1-16. 10.1080/02568543.2018.1464086.*
- Hareket, D. ve Dündar, H. (2023). Çocuk hikâye kitaplarında toplumsal cinsiyet unsurları: Ayşegül kitap serisi örneği. *Disiplinler arası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi, 3(5), 1-30.*
- Güney, N. (2017). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet incelemesi. *Turkish Studies. 11(3), 1229-1248.*
- Ishtiaq, Muhammad. (2019). Book review Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage. *English Language Teaching. 12 (5), 40-41.*
- Karkiner, E. (2019). *Sevim Ak'ın çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme*. Burdur: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaynak, D. ve Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi, 72, 67-86.*
- Ediz, K. ve Koyuncu Şahin, M. (2025). "Eğitimde Birlikteyiz" öykü kitaplarında toplumsal cinsiyete bakış. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 16(1), 123-149.*
DOI. 10.51460/baebd.1549302

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.
Kitap İncelemesi / Book Review

- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kırbaçoğlu Kılıç, L. ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim English ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- May M. Narahara (1998), *Gender stereotypes in children's picture books*. Washington: Eric.
- McDonald, S. (2010). Sex Bias in the Representation of Male and Female Characters in Children's Picture Books. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*. 150. 389-401. 10.1080/00221325.1989.9914605.
- Nhundu, T. J. (2007). Mitigating gender-typed occupational preferences of Zimbabwean primary school children: The use of biographical sketches and portrayals of female role models. *Sex Role*, 56, 639-649.
- Oğuz Rollas, B. (2017). *0-6 yaş resimli çocuk hikâye kitaplarında toplumsal cinsiyet inşası*. İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özkan A. S. (2018) Kadın ve Erkek Arasındaki Renk Ayrımı. *Biz İnsanız*. 9
- Salman Erden, Y. T. (2019). *Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi*. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, D. (2021). *Tübitak popüler bilim yayınları 3-6 yaş çocuk kitaplığının toplumsal cinsiyet yönünden incelenmesi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, D. ve Özyaydınlı, B. (2023). TÜBİTAK resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1) 255-285.
- Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Education Sciences*, 6(4), 2446-2458.
- Şeren, N. vd. (2022). Resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri: Okuyan balık elektronik kütüphanesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 2399-2440.
- Sönmez, K. ve Dikmenli, Y. (2021). İlkokul sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(1), 434-458.
- Temellioğlu, H. Ş. (2021) Andersen masallarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 165-178.
- Tunagür, M. ve Kılıç, B. H. (2023). Toplumsal cinsiyetin aktarım aracı olarak çocuk kitapları: Zeyno kitapları serisi örneği. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 59-90.
- UNICEF, Hakkımızda/ Her Çocuk için, <https://www.unicefturk.org/yazi/hakkimizda-ne-yapiyoruz>, (Erişim Tarihi: 01.12.2024)
- Ültay, E. vd. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.
- Yaşın Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yener, T. (2020). *Okul öncesindeki hikâye kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin kitap metinsel içeriği ve kitap resimlerinin perspektifli incelenmesi*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yorgancı, Y. (2008) *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- World Health Organization. (1998). *The world health report*. World Health Organization Publishing.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 123-149.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 123-149.
Kitap İncelemesi / Book Review

Ek-1

Tablo 9.

Çalışma kapsamında incelenen çocuk kitapları

1. Ahmet'in Kuşları
2. Fırat Ve Lokum,
3. Uyumayı Sevmeyen Efe
4. Köpeğim Aydede
5. Ağaç Doktorları
6. Ayşe'nin Ayakkabıları
7. Ceyda'nın Resimleri
8. Daireler Ormanının kralı
9. Dans Zamanı
10. Elma İle Gelen Arkadaşlık
11. En Hızlı Atlet Benim
12. Hayal Kurmak Güzeldir,
13. Kardan Adam Hiç Üşür Mü?
14. Kedili Öykü
15. Kırmızı Tramvay
16. Sevgi Orkestrası,
17. Sevginin hayal Halkaları,
18. Uçurtma Seven Arda
19. Uzay Yolcuları,
20. Üzümlü Kurabiye
21. Yardımlaşma Halısı,
22. Dans Eden Damla
23. Kamp Ateşi,
24. Mete'yi Çok Seviyorum
25. Parıltılı Top
26. Renklerle Dans Eden Ateşböcekleri
27. Bahçenin Şarkısı

-
28. Eğlenceli Aynalar
 29. Hışırta,
 30. Kediler Ne Der
 31. Konuşan Tabaklar,
 32. Kütüphanede Bir Masa
 33. Mavi Sahil,
 34. Mektup Arkadaşım
 35. Renk Renk Kelebek
 36. Şampiyon Takım
 37. Tren yolculuğu
-